

FACEBOOK A ZPŮSOBY JEHO VYUŽITÍ U ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

MIKEŠOVÁ Jana, CZ

Resumé

Článek popisuje využití největší sociální sítě na světě – Facebooku u žáků základních škol. Registrace na tuto sociální síť je povinná. Může se zaregistrovat každý, kdo uvede, že má více jak 13 let. Síť slouží ke komunikaci mezi uživateli, sdílení multimediálních dat, udržování vztahů a také k zábavě. Článek dále uvádí výsledky výzkumu, který se realizoval pomocí strukturovaného rozhovoru se žáky základních škol a který zkoumal, jakým způsobem žáci Facebook používají a k čemu jim slouží.

Klíčová slova: Internet, Facebook, sociální síť, žáci, výzkum, rozhovor.

FACEBOOK AND THE WAY IT IS USED BY LOWER SECONDARY SCHOOL PUPILS

Abstract

The article describes the largest social network in the world – Facebook. Registration for this social network is compulsory. Everyone who is more than 13 years old can register. Facebook is used to communicate between users, sharing multimedia data, maintaining relationships and also for entertainment. The article also presents the results of a research which was conducted with elementary school pupils using a structured interview.

Key words: Internet, Facebook, socialnetworks, pupils, research, interview.

Úvod

Sociální sítě mají stále větší vliv na žáky základních škol. Žáci nechtějí být pozadu a zakládají si účty na sociálních sítích bez přemýšlení nad různými problémy, které se mohou následně spojit s jejich osobou. Myslíme si, že mnoho žáků si neuvědomuje jaké riziko pro ně sociální sítě (většinou Facebook) mohou představovat. Netvrdíme, že sociální sítě přináší pro žáky jen negativa. Pozitiv se najde jistě také spousta. Děti potřebují žít v tempu s dobou, aby se necítily odtrženy od okolní společnosti.

Pro zjištění dalších informací, k čemu sociální sítě žákům slouží, bylo provedeno výzkumné šetření v podobě strukturovaného rozhovoru s patnáctiletými žáky základních škol.

Budoucí učitelé by se měli v této oblasti vzdělávat, aby po nástupu do školní praxe byli schopni lépe zvládat krizové situace. Edukaci budoucích učitelů zajišťují různé přednášky, semináře, odborné workshopy a exkurze. Výcvik učitelů zajišťuje např. program E-bezpečí (Szotkowski, Kopecký, Krejčí, 2013).

1 Digitální technologie v současnosti

V dnešní době se děti nebojí používat Internet, sociální sítě, dotykové mobilní telefony, tablety, notebooky nebo počítače. Dnešní děti se do této situace narodily a označují se za digitální domorodce. Digitální přistěhovalce představuje zbytek lidí, kteří se v této situaci ocitli.

Mladí lidé nerozlišují hranici mezi online a offline. Žijí s Internetem a mohou být online kdykoliv a kdekoliv. Pouze k tomu potřebují mobilní telefon s připojením k Internetu. Internet mladým lidem slouží k zábavě, ale i k přípravě ke vzdělávání. Na sociálních sítích sledují co se děje kolem nich. Mezi lidmi 16–19 let a 19–29 let není v pohledu na Internet téměř žádný rozdíl. Věková skupina 19–29 let se do doby Internetu úplně ještě nenarodila a je trochu kritičtější než děti 16–19 let, co se do doby Internetu zcela narodily.

Skupinu lidí 30–44 let na sociálních sítích nenajdeme v takovém zastoupení jako mladší jedince. A to z důvodu, že nechtějí nebo si neví se vším úplně rady. Někteří ze skupiny 30–44 let se s Internetem naučili žít, ale někteří ne. Starší lidé užívají Internet a sociální sítě omezeně.

Internet používá 80 % Čechů ve věkové hranici 16–65 let. Průměrný český uživatel stráví na Internetu 15 hodin týdně, z toho 8 hodin hledá informace, 5 hodin používá Internet k zábavě a 2 hodiny nakupuje (Eckertová, Dočekal, 2013).

2 Děti, dospívající a technologie

Velké množství mladých lidí si nedokáže představit život bez informačních a komunikačních technologií. Lidé si myslí, že pokud by nepoužívali Internet tak by u nich mohlo dojít k sociálnímu vyloučení.

David-Ferdonová a Feldman-Hertzová (2007) popisují výhody ICT a pobytu online pro dospívající. Mezi jimi zvolené výhody patří umožnění komunikace s lidmi z celého světa, snadnější a pravidelné spojení s rodinou a přáteli, příležitost pro ty, kteří se chtějí seznámit a mají problém při osobním kontaktu s lidmi. Touto cestou může být snadnější získat přátelství. Další výhodou je bezdrátové připojení wifi a moderní mobilní telefony, v dnešní době se dá připojit téměř kdekoli a získat potřebné informace, které se tímto způsobem šíří rychle a dříve je bylo velice těžké obdržet.

Pro děti a mládež je důležitá komunikace s osobami stejného věku, aby se necítili osamoceni. Mají potřebu s někým komunikovat, řešit problémy, svěřit se, sdílet názory, zkušenosti a pocity. Pro dospívající je nezbytné být na sociální síti (Facebooku), psát si statusy, co právě dělají nebo co si myslí, sdílet fotky, videa, hudbu nebo hrát online hry, aby drželi tempo s vrstevníky a nebyli odloučení (Černá, 2013).

3 České a zahraniční sociální sítě

Nejnavštěvovanějšími českými sociálními sítěmi jsou Lidé (lide.cz) a Spolužáci (spoluzaci.cz). Další sociální české sítě jsou Líbímseti (libimseti.cz) či Rajče (rajce.cz). Alík (alík.cz) je sociální síť pro nejmladší v České republice. Mezi zahraniční sociální sítě patří Twitter (twitter.com), Linkedin (linkedin.com), Instagram (instagram.com), Pinterest (pinterest.com), Google + (plus.google.com) atd. Instagram a Pinterest jsou sociální sítě zaměřené na fotografie. Linkedin používají dospělí lidé kvůli zaměstnání.

V dnešní době téměř všichni vlastní účet u Facebooku, který používají nejčastěji. Starší lidé používají převážně Spolužáky, ale v dnešní době již s klesající tendencí. Vznikem Facebooku se vše změnilo a ostatní sociální sítě pocítily úbytek účastnosti, ale to rovněž i chatovací služby např. Xchat.cz (Eckertová, Dočekal, 2013).

4 Facebook a bezpečnost

Student Harvardské univerzity Mark Zuckerberg vytvořil Facebook pro studentské účely na univerzitě. Do roku 2006 Facebook představoval knihu, která obsahovala fotografie a jména studentů kvůli snadnějšímu poznání. V roce 2006 bylo umožněno členství pro vlastníky jakékoliv e-mailové adresy.

Webové stránky www.facebook.com představují nejrozšířenější sociální síť na světě. Celkový počet přihlášených uživatelů na Facebooku je již více než jedna miliarda. Na Facebook se může zaregistrovat každý, kdo uvede, že je starší 13 let. Provozovatele nezajímá, kdo se na tuto sociální síť registruje. Jde o zahraniční firmu a to může být právní problém, protože aktivity podléhají americkému právu a řešení je tedy pomalé (Eckertová, Dočekal, 2013).

Facebook je součástí života mladých lidí, kteří zveřejňují světu vše, co je napadne. Důležité je dávat si pozor na to, co se zveřejní na Facebooku kvůli možnému následnému zneužití. Dospělí by dětem neměli zakazovat účast na sociálních sítích, spíše by měli věnovat pozornost poučení. Rodiče

by si měli s dětmi povídat o nástrahách sociálních sítí. Dítě by mělo vědět, že se může kdykoliv svěřit rodičům, jestliže ho něco trápí a nenechat trápení zajít příliš daleko.

Nastavit soukromí na této sociální síti si může každý, ale není to takové soukromí, které by si asi každý představoval. Cokoliv vloženého na Facebook i pro úzký okruh lidí, může vidět kdokoli z řad zaměstnanců Facebooku nebo tyto vložené informace může získat virus či hacker. Bezpečný účet by neměl obsahovat veřejný seznam přátel a odběratelů. Tento seznam by měl být nastavený na viditelnost pro přátele nebo pouze pro sebe samotného (Eckertová, Dočekal, 2013).

5 Facebook a žáci základních škol - popis výzkumného šetření

Cílem výzkumu, který je řešen v rámci projektu IGA_PdF_2016_028 je identifikace rizik sociálních sítí u patnáctiletých žáků. V tomto příspěvku jsou uvedeny výsledky předvýzkumu, který se uskutečnil na jaře roku 2016. Pro tuto etapu výzkumu jsme se rozhodli použít kvalitativně orientované výzkumné šetření, jehož cílem bylo zjistit, jak patnáctiletí žáci využívají sociální síť Facebook.

Výzkumné problémy, formulování výzkumných otázek a stanovení výzkumných předpokladů

Výzkumný problém č. 1: Proč mají žáci založený Facebook? K čemu jim slouží?

Výzkumný problém č. 2: Je pro žáky Facebook důležitý? Jakým způsobem jej používají?

Dále byly formulovány následující výzkumné otázky.

- 1) **K čemu sociální síť Facebook používáte?**
- 2) **Jak často Facebook používáte? Jste stále online?**
- 3) **Popište Váš den s Facebookem.**
- 4) **Na jakých zařízeních Facebook používáte?**
- 5) **Umíte si představit život bez Facebooku nebo jste na Facebooku již závislý?**
- 6) **Co si myslíte o rizikové komunikaci na této sociální síti? Setkali jste se s ní někdy?**
- 7) **Používáte nějakou jinou sociální síť více jak Facebook?**
- 8) **Jak dlouho vydržíte bez Facebooku? Jaké projevy se u Vás vyskytují?**
- 9) **Dokážete si představit Facebook v edukačních médiích? Mohl by mít vzdělávací úlohu?**
- 10) **Má Vaše škola Facebookové stránky? Máte se spolužáky založenou skupinu nebo chat? Co se tam dozvíte?**
- 11) **Zabavil Vám někdy někdo mobil kvůli Facebooku?**

Dále byly stanoveny tři výzkumné předpoklady.

Výzkumný předpoklad č. 1: Patnáctiletí žáci používají sociální síť Facebook denně, pokud mají možnost připojení k Internetu.

Výzkumný předpoklad č. 2: Facebook patří k běžnému životu žáků.

Výzkumný předpoklad č. 3: Žáci mají založené třídní skupiny na Facebooku, které plní účel, pro něž byly založeny.

Výzkumná metoda

Jako výzkumná metoda byl použit strukturovaný rozhovor, což je vědecká metoda, kdy jsou otázky a jejich pořadí předem naplánovány. Osoba, která vede rozhovor, pokládá otázky a respondent na ně odpovídá. Odpovědi si výzkumník pečlivě zaznamenává a následně provede jejich vyhodnocení. Přímý rozhovor umožňuje zachytit fakta a lze při něm sledovat neverbální komunikaci a nejrůznější reakce respondenta a podle nich řídit další průběh rozhovoru. U přímého rozhovoru dochází k lepšímu otevření respondentů. U strukturovaného rozhovoru obdrží respondenti stejné

otázky ve stejném pořadí. Mezi výhody strukturovaného rozhovoru patří získání velkého množství informací za krátký čas, které se můžou navzájem porovnat, kvantitativně hodnotit nebo kategorizovat (GAVORA P. a kol. 2010).

Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek tvořili vybraní patnáctiletí žáci ze tří škol různého typu:

- Základní škola v Olomouci,
- Gymnázium v Prostějově,
- Základní škola v městysi v Olomouckém kraji.

Přesné názvy škol neuvádíme z hlediska anonymity. V každé škole byli osloveni dvě dívky a dva chlapci. Celkem byl tedy strukturovaný rozhovor proveden s dvanácti respondenty. Tento výzkum se uskutečnil během měsíce března roku 2016. Před vlastním výzkumným šetřením jsme nejdříve oslovili vedoucí pracovníky vybraných základních škol a seznámili je s problematikou připravovaného výzkumného šetření. Ředitelé všech oslovených škol s provedení výzkumu souhlasili. Následovně proběhlo navštívení škol a provedení sběru dat. V rozhovoru jsme položili jedenáct výzkumných otázek. Výzkumné otázky byly pokládány tak, aby na ně mohlo být odpověděno otevřenou odpovědí.

6 Výsledky výzkumného šetření

Výzkumný předpoklad č. 1: Patnáctiletí žáci používají sociální síť Facebook denně, pokud mají možnost připojení k Internetu.

K důkazu VP1 byly použity data získané v rozhovorech od respondentů z výzkumných otázek č. 1, 2, 3, 4 a 6.

Bylo zjištěno, že pokud oslovení žáci mají možnost připojení k Internetu, tak tuto možnost zcela využívají k trávení volného času na Facebooku. Všichni zúčastnění rozhovoru používají Facebook každý den. Na Facebooku žáci ráno netráví příliš času. Jako důvody uvádí, že spěchají do školy nebo si raději déle pospí. Facebook začínají využívat ve škole před vyučováním a mezi vyučovacími hodinami. Někteří žáci připustili, že občas využívají Facebook i během vyučování. Pokud respondenti nenavštěvují nějaký kroužek, tak se téměř vždy po příchodu ze školy podívají na Facebook. Našel se i chlapec, který používá tuto sociální síť jen ve škole. Respondenti se snaží dávat přednost osobní komunikaci, pokud je to možné. Facebook všichni respondenti používají jako komunikační médium. Upřednostňují tento komunikační prostředek převážně kvůli jeho rychlosti a bezplatnosti. Pouze dva respondenti z oslovených dvanácti respondentů jsou na této sociální síti stále online díky neomezenému datovému připojení v mobilním telefonu. Průměrný čas, který tráví oslovení žáci na Facebooku je od jedné hodiny do tří hodin. Kromě jedné dívky používají respondenti převážně Facebook prostřednictvím mobilního telefonu. Tato dívka používá tuto sociální síť jen na počítači. Respondenti jsou si vědomi rizikové komunikace na sociálních sítích. Myslí si, že mají dostatečné informace o těchto problémových situacích. Pokud se někdo již setkal s rizikovou komunikací, tak použil blokaci nebo ignorování.

VP1: se potvrdil. Patnáctiletí žáci používají sociální síť Facebook denně, pokud mají možnost připojení k Internetu.

Pro doplnění uvedeme zajímavé odpovědi k otázce č. 6:

Dívka (15 let, Prostějov): „Ano setkala jsem se s rizikovou komunikací. Pokud někoho neznám a napíše mi, tak si ho zablokují. Mám zablokovaných přibližně 40 lidí.“

Chlapec (15 let, Prostějov): „O rizikové komunikaci vím různé informace. Například s komunikací a přidáváním si lidí, které osobně neznám nebo se zveřejňováním odvážných fotek. V blokaci mám několik lidí, ale spíše ze srandy. Nikdy jsem se nesetkal, že by mě někdo neznámý otravoval.“

Výzkumný předpoklad č. 2: Facebook patří k běžnému životu žáků.

K důkazu VP2 byly použity data získané v rozhovorech od respondentů z výzkumných otázek č. 5, 7, 8 a 11.

Bylo zjištěno, že všechny dívky si dokáží představit život bez Facebooku, ale toto již netvrdí všichni chlapci. Dva chlapci a dvě dívky si myslí, že jsou na této sociální síti závislí. Všichni oslovení používají nejvíce ze sociálních sítí právě námi zkoumanou sociální síť (FB). Respondenti si myslí, že nemají problém vydržet bez Facebooku, ale je pro ně důležitý hlavně jako komunikační médium. Všichni respondenti si vyzkoušeli být bez Facebooku například na táboře, soustředění či dovolené. Tvrdí, že nijak nevyhledávali možnost připojení k Internetu, ale kdyby tato možnost byla a byl by volný čas, tak by se jistě podívali, co je nového. Polovině respondentům se stala situace, že jim někdo zabavil mobilní telefon kvůli jeho používání v nevhodnou chvíli.

VP2: se potvrdil. Facebook patří k běžnému životu žáků.

Pro doplnění uvedeme zajímavé odpovědi k otázce č. 5:

Chlapec (15 let, Olomouc): „Myslím, že závislý možná i jsem. Nedokážu si představit život bez Facebooku. Pokud by neexistoval Facebook, tak by existovalo něco jiného.“

Výzkumný předpoklad č. 3: Žáci mají založené třídní skupiny na Facebooku, které plní účel, pro který byly založeny.

K důkazu VP3 byly použity data získané v rozhovorech od respondentů z výzkumných otázek č. 9 a 10.

Respondenti z města si myslí, že by Facebook do budoucna mohl mít vzdělávací úlohu. Respondenti z vesnice si takovou funkci Facebooku nedokáží představit. Chlapci, když o této problematice uvažovali, tak si myslí, že by byl problém v bezpečnosti a soukromí některých informací. Jeden chlapec si myslí, že by možná bylo dobré, aby se některý učitel vydával za někoho jiného a zjistil, jak žáci reagují.

Pouze Gymnázium v Prostějově má neoficiální školní stránky na Facebooku. Žáci se na těchto stránkách dozvídají spoustu užitečných informací. Všichni respondenti mají založenou třídní skupinu. U respondentů v Olomouci však neplní funkci, pro kterou byla založena.

VP3: se nepotvrdil. Žáci mají založené třídní skupiny na Facebooku, ale ty neplní účel, pro který byly založeny.

Pro doplnění uvedeme zajímavé odpovědi k otázce č. 10:

Dívka (15 let, Olomouc): „Naše škola nemá založené Facebookové stránky. Se třídou máme dokonce více skupin, ale ve všech nejsou všichni spolužáci. Spíše máme skupinu jen s kamarádkami. A další naše skupina má jen pár dní od založení.“

Chlapec (15 let, Olomouc): „Škola nemá Facebookové stránky. Nějaké skupina existuje, ale já už nejsem členem, spíše jsou tam jen holky a řeší tam svoje věci.“

Závěr

Mít založený profil na sociální síti je významnou součástí života téměř každého mladého člověka. Většina mladých lidí si nedokáže bez Facebooku život představit. Nechtějí být pozadu, chtějí žít stejně jako jejich vrstevníci. Toto nám potvrzuje i provedené výzkumné šetření v podobě strukturovaného rozhovoru.

Facebook je pro respondenty vhodný především pro komunikaci s přáteli, poznávání nových lidí, zjišťování domácích úkolů nebo zjišťování toho, co se dělo ve škole. Facebook také mládež používá k zábavě, mezi kterou patří hraní her, čtení a sledování vtipů, přidávání, sdílení a prohlížení fotografií, sledování novinek, kontakt s lidmi, s kterými nemohou být v osobním kontaktu, k domlouvání se na

různé schůzky, chat s rodinou, která nebydlí blízko či k prodeji věcí. Jedna z hlavních výhod této sociální sítě je, že je zdarma. Negativa sociální sítě Facebook jsou možná kyberšikana, závislost, ztráta času, falešné profily, pomlavy, neupřímné komentáře, e-maily v podobě spamu, ztráta soukromí nebo krádeže účtu. Díky Facebooku se ztrácí osobní kontakt s přáteli.

Facebook proniká do života škol. Dá se říct, že jako nepřítel i jako pomocník. Nepřítel hlavně kvůli kyberšikaně, někoho vyfotit v nevhodné situaci a následně zveřejnit není v dnešní době žádný problém. Facebook může být i pomocník se sprátením, může pomoci mít přehled o tom, jak se ostatním daří nebo k předání rychlé informace. Učitel může Facebook používat i ke kontaktu se svými žáky. Díky tomuto kontaktu může žáky poznat i z jiného pohledu než jen ze školní lavice. Rizikem však může být narušení soukromí. To ale záleží na každém, jak si vše pohlídá, aby k tomuto nedošlo.

Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu IGA_PdF_2016_028 „Identifikace rizik sociálních sítí a počítačových her u žáků v závislosti na jejich preferovaném způsobu využití informačních a komunikačních technologií“.

Literatura

1. ČERNÁ, A. et al. 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. 150 s. ISBN 978-80-210-6374-7.
2. ECKERTOVÁ, L. a DOČEKAL, D. 2013. *Bezpečnost dětí na internetu: Rádce zodpovědného rodiče*. Brno: ComputerPress. 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.
3. GAVORA P. a kol. 2010. *Elektronická učebnice pedagogického výzkumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského. 2010. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>. ISBN 978-80-223-2951-4
4. KAVALÍR, A. 2009. *Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele*. Plzeň: DragonPress s.r.o. 108 s. ISBN 978-80-86961-78-1.
5. KIRKPATRICK, D. 2011. *Pod vlivem Facebooku: příběh z nitra společnosti, která spojuje svět*. Brno: ComputerPress. 320 s. ISBN 978-80-251-3573-0.
6. KOPECKÝ, K. 2013. *Rizikové chování studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 110 s. ISBN 978-80-244-3858-0.
7. PETROWSKI, T. 2014. *Bezpečí na internetu: pro všechny*. Liberec: Dialog. 243 s. ISBN 978-80-7424-066-9.
8. STŘIHAVKA, M. 2001. *Vaše bezpečnost na a anonymita na Internetu*. Praha: ComputerPress. 87 s. ISBN 80-7226-586-5.
9. SZOTKOWSKI, R., KOPECKÝ, K. a KREJČÍ, V. 2013. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 177 s. ISBN 978-80-244-3911-2.

Kontaktní adresa:

Jana Mikešová, Bc.,

Katedra technické a informační výchovy, Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, ČR, e-mail: jana.mikesova01@upol.cz